

RUHUN KÖKENİ*

Efil YILMAZ

Genel olarak toplumun ve dinlerin ruha bakışı ilk bin yılın ortalarında yaşayan teolog Augustine'in şu tanımından çok da farklı değildir: “Ruh vücuda hükmetmek için uyarlanan akılla donatılmış özel bir maddedir.” Ruhun tanımlanması hususunda bu görüş o denli etkili olmuştur ki hangi dinden olursa olsun tüm insanların zihninde ruhun bir madde olduğu varsayımı somutlaşmıştır. Açıkçası ruhun kökeni ile ilgili tartışmalar genellikle üç ana kabul üzerinden ilerlemiştir. Öne sürülen görüşlerden ilki yaratılış merkezli fikirdir. Bu fikre göre ruh tanrı tarafından yaratılmıştır. Bir diğer görüş ruhun nesilden

nesle aktarıldığı tezini savunmaktadır. Son görüş ise ruhun insanın varlığından daha önce vücut bulduğu iddiasıdır. Özellikle Hristiyan dünyasında ruhun kökenine ilişkin tartışmalar siyasi pozisyonların belirlenmesine etki edebilecek kadar derin çatlaklar oluşturmuştur. Nitekim bugün Batı'daki kürtaj mevzusuna yönelik tartışmalarda da ruhun kökenine dair ayrışmalar önemli bir yer tutmaktadır. İnsanların doğmadan önce bir ruha sahip olduklarını ve bilinçlerinin yaratıldığını kabul eden çevre, kürtajın bir insanlık suçu olduğu konusunda ısrarcıdır.

* Künye: Yılmaz, Efil (2020). “Ruhun Kökeni”. Simit Çay Betik, S. 1, s. 2-4.

Hristiyanlıkta büyük bir ayrışmaya sebep olan ruhun kökeni İslam'da ise daha sarıh çizgilerle belirlenmiştir. İslami düşünüşe göre insanda hem ruh hem de nefis vardır. Ruh bilincin karşılığını oluştururken nefis ise ego formunda tabir edilmektedir. Baki olan ruh, yaşamak için gerekli olan geçici arzuları ve algıları nefsi harekete geçirerek yerine getirmektedir.

Yahudiliğe göre ruh ilk olarak Âdem peygambere işlenmiş ve insan yaşayan bir ruh haline getirilmiştir. Bu dine göre bir ruhun değeri yalnızca kişinin tanrı ile kurduğu münasebetle ölçülebilir. Bu sebeple Yahudiler doğum günlerinden ziyade ölüm yıl dönümlerine önem verirler. Onlara göre bir kişinin gerçek değerinin ortaya çıkabilmesi için dünyaya gelmesi değil dünyada ne yaptığı önemlidir.

Şaman gelenekleri ruhun yapısı hususunda İbrahimî dinlerden ayrılmaktadır. Şamanist toplumlarda ruh genellikle animistik bir bakış açısıyla algılanır. Bu nedenle ölenlerle bağ kurmaya yönelik birtakım ritüeller geliştirilip atalar kültüne büyük bir değer verilir. Yine insan ve hayvanlar arasındaki ruh birleşimlerine neden olan totemlere inanılır. Şamanizm bir nevi doğanın ruhu ile kesintisiz bir iletişimde kalma sanatıdır.

Budizm’e göre dünyada her şey bir akış halinde olduğu için tüm nesnelere gibi insanlar için de süreklilik mümkün değildir. İnsanların mevcut durumlarını veya varlıklarını ifade etmek için kullandıkları ruh, daimi bir belleği kesinlikle işaret etmez. İnsan ve varlık sürekli değişir ve dönüşür. Budist öğretiyeye göre kalıcı ruh, insanlığın duygusal, sosyal ve politik duyumsamalarından kaynaklanan bir yanılsamadır.

Hinduizm’de ise kutsal bir öze inanmak imanının en temel prensiplerinden biridir. İnsanın temel bir özü vardır ve olgun insan bunu keşfederek aşkın benlik hali olan Brahman ile özdeşleşmelidir.

Dinlerdeki yaygın inanışın aksine bilimsel alanda ruhun var olmadığına dair görüş ağır basmaktadır. Bilime göre ruh zannedilen olgu zihnin kendisidir. Zihin ise evrendeki diğer tüm nesnelere aynı fiziksel yasalarla çalışan karmaşık bir biyolojik sistemden başka bir şey değildir. Sözelimi beyin görüntülemesi ile elde edilen kanıtlar, insana dair tüm eylem ve süreçlerin beyin fonksiyonunda fiziksel korelasyonlara sahip olduğunu göstermektedir. Bununla birlikte bu tür korelasyonel çalışmalar sinirsel aktivitenin bu bilişsel süreçlerin ortaya çıkmasındaki nedensel rolünü ortaya koyamaz. Sonuç olarak bilimsel olarak ruhun varlığı kabul edilemeyeceği gibi kesin bir şekilde var olmadığı da iddia edilemez.

Bilim ruhun varlığı ve kökeni meselesine tamamen ilgisiz değildir. Özellikle konu üzerine çalışan birtakım kuantum fizikçileri, kuantum belirsizliğini ruh-beyin etkileşimi ile açıklamaya çalışmış ancak bu çalışmalar bilim çevrelerini tatmin etmemiştir. Ruhun bilimsel yönü ile ilgili en önemli deneylerden biri 1901 yılında Duncan Mac Dougall tarafından yapılmıştır. Araştırmacı hastaların ölürken ve öldükten sonraki ağırlıklarını karşılaştırarak ruhun 21 gram ağırlığında olduğu sonucuna varmıştır ancak bu deney kilo kaybının güvenilir ve tekrarlanabilir bir araç olmaması yönüyle eleştirilmiş ve bilimsel bulunmamıştır.